

שבועת העדות. שהרי כפר בשבועה בממון, שהיה הבעל יכול להפטר מתשלום הכתובה.⁽⁸⁾

והמקור לנאמנות עד אחד בטומאה לפטור את הבעל מתשלום הכתובה, נלמד מהפסוק "ועד אין בה – והיא לא נתפשה", ודרשין מהאי קרא: **כל שיש בה עדות כל שהיא**, ואפילו של עד אחד, הרי היא נאסרת לבעלה, ומפסידה את כתובתה.

ב. והכל מודים בעדי סוטה שפטור, אפילו נשבעו שני העדים – **בעדי קינוי**, ששמעו כיצד קינא לה הבעל שלא תסתור עם איש פלוני. ופטורים הם מקרבן שבועה מחמת שאין המנעותם מלהעיד גורמת הפסד ממון ישיר לבעל אלא רק דהוה גורם דגורם להפסד ממון. שהרי גם אם יעידו על הקינוי, עדיין חייב הבעל בכתובתה עד שיביא את עדי הסתירה, וגם עדי הסתירה אינם פוטרים אותו מחיוב הכתובה, אלא שיתכן והאשה תרתע מאימת שתיית המים המאררים ותודה שזינתה, ובכך יפטר הבעל מחיוב הכתובה. ולפיכך על כזה גורם דגורם להפסד ממון, הכל מודים שאין ההמנעות מעדות מחייבת קרבן שבועת העדות.

ג. ומחלוקת בעדי סוטה – **בעדי סתירה**, לב-ב

להשבע כנגד העד, כי רוב בני אדם אינם נשבעין לשקר אלא מעדיפים לשלם. ונמצא, שכפירתו של העד היתה בדבר הגורם לממון, שהרי הוא כממון.

ומר, תנא קמא הפוטרו לעד אחד, **סבר** שגורם לממון **לאו כממון דמי**, ונמצא שלא היתה כפירתו בממון.

גופא – אמר אבוי: א. **הכל מודים בעד סוטה**. ב. **והכל מודים בעדי סוטה**. ג. ומחלוקת בעדי סוטה. ד. **הכל מודים בעד אחד**. ה. **והכל מודים בעד שכנגדו חשוד על השבועה!**

ומבאר הגמרא:

א. **הכל מודים בעד סוטה שחייב קרבן שבועת העדות כשכפר ונשבע לשקר** – **בעד טומאה**. שאם קינא לה בעלה, ונסתרה אחר כך [ויש שני עדים על הקינוי ועל הסתירה] ויש עד אחד שראה שנטמאה בסתירה זו, **דרחמנא הימניה** לעד זה לפטור את הבעל מחיוב הכתובה. **דכתיב "ועד אין בה"** [וכפי שיבואר הלימוד לקמן], ותבעו הבעל שיבוא להעיד ולפוטרו מחיוב הכתובה, וכפר העד ונשבע לשקר שאין הוא יודע בטומאה זו, הרי הוא חייב בקרבן

כנגד מאה עדים פסולים נחשב כפלגא ופלגא, בעוד שעד אחד פסול כנגד שני עדים פסולים, אינו כלום. כי עד אחד נאמן כאן לא מדין נאמנות של פסולים, אלא מדין נאמנות של עד כשר, ובכך הוא יכול לעמוד גם כנגד מאה פסולים. לפי שהפסולים מתקבלים כאן בגדר נאמנות, ואילו עד כשר מתקבל כאן בתורת עדות, והראיה, כאמור, שאין קרבן שבועה אלא

8. מכאן מוכח, שהנאמנות של עד אחד בסוטה, וכן במיתת הבעל, אינה נאמנות גרידא, שנאמנים בה גם קרובים ופסולים, כי שבועת העדות נאמרה רק בעדים כשרים, אלא, חידשה התורה שעד אחד בסוטה או עד אחד במיתת הבעל יהיה נאמן בתורת עד. ר' חיים הלוי [הלכות רוצח ט טו והלכות גירושין יב כא]. והסביר בכך את ההלכה שעד אחד בסוטה ובמיתת הבעל

ודנה הגמרא: **דחשיד מאן?**

אילימא דחשיד לזה, ולפיכך חייב העד האחד על שנמנע מלהעיד, **משום דאמר ליה מלוה: אי אתית אפחדת לי**, הוה משתבענא את שבועת הנוטלין [שתיקנו חכמים שכל מקום שהחשוד על השבועה מתחייב שבועה ואינו יכול להשבע, ישבע התובע אותו ויטול] **ושקילנא ממונא**. ונמצא שבהמנעותך להעיד הפסדת לי ממון!

ולימא ליה העד האחד לתובע: **מי יימר דמשתבעת** את שבועת הנוטלין, שהרי מבלעדיה לא תוכל ליטול ממון, ונמצא שאין המנעותי גורמת ישירות הפסד, שהרי אין הדבר תלוי רק בי אלא גם בשבועתך, ונמצא שאיני אלא גורם, ולרבנן גורם פטור מקרבן, ותיקשי כיצד אמרינן דהכל מודים בשכנגדו חשוד שחייב קרבן?⁽⁹⁾

אלא, כגון ששניהם, התובע והנתבע, **חשודין על השבועה**, **דאמר מר**, לקמן, דבכהאי גוונא ששניהם חשודים אין התובע נשבע שבועת הנוטלין אלא חזרה שבועה למחויב לה, והיינו לנתבע, **ומתוך שאינו יכול להשבע**, שהרי הוא חשוד, הרי הוא **משלם**, ונמצא שתביעתו של התובע מהעד האחד לבוא להעיד לו היא תביעת ממון ישירה, שהרי היא תחייב את הנתבע החשוד

שראו את סתירת האשה לאחר שקינא לה בעלה. ונחלקו בכך חכמים ורבי אלעזר ברבי שמעון, כשם שנחלקו בעד אחד לממון:

מר, רבי אלעזר, המחייב עד אחד בממון בקרבן שבועה, **סבר** — **דבר הגורם לממון כממון דמי**. והנך עדי סתירה גורמים הם לממון, שהרי יתכן שמכח עדותם, המחייבת את האשה בשתיית המים המאררים, היא תרתע, ותודה, מאימת שתיית המים, שזינתה, ויפטור הבעל מתשלום כתובתה. ולכן **חייב** כל אחד מהעדים בקרבן שבועה.

ומר, חכמים, **סבר** — **דבר הגורם לממון לאו כממון דמי, ופטור**. כשם שעד אחד בממון פטור מקרבן, על אף שיתכן שהנתבע ירתע מהשבועה ויודה, הוא הדין פטור העד שנמנע מלהעיד על הסתירה, לפי שאין הוא אלא גורם לממון ולא מפסיד ממון ישיר.

ד. **הכל מודים בכשנגדו חשוד על השבועה**, וכדמפרש ואזיל.

ה. **הכל מודים בעד אחד דרבי אבא**, וכדמפרש ואזיל.

ומבאר עתה הגמרא את דין שכנגדו חשוד על השבועה ואת דין עד אחד דרבי אבא:

הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה.

בעדות של עד כשר.

למלוה [מדוע לא תועיל עדותו לפטור את המלוה משבועת הנוטלים? היות ועד המחייב בעדותו את הנתבע להשבע, אינו יכול באותה עדות גם לפטור את התובע משבועה. כמו שמצינו בדברי הש"ך [חו"מ פז לה], שאם תבע אדם ממון מחברו, וכפר הנתבע בכל, והביא התובע עד אחד, והתחייב הנתבע בשבועה מן

9. מדברי הגמרא "מי יימר דמשתבעת", מבואר שאם הביא המלוה עד אחד, והלוה חשוד, אין המלוה נוטל בלא שבועה. ואין להקשות מכאן לדעת הסוברים שעד אחד המסייע פוטר משבועה, מדוע אותו עד אחד, [שחייב את הלוה שבועה, וכיון שהוא חשוד עוברת השבועה

בשבועה, וברור לנו שהוא לא יוכל להשבע אלא יהיה חייב לשלם, ולפיכך הכל מודים שעד אחד חייב כאן קרבן שבועה.

והדין האחרון שאמר אביי: **הכל מודים בעד אחד דרבי אבא**, היינו: דהוא נברא דחטף נסכא [חתיכת מתכת כסף] מחבריה. אתא לקמיה דרב אמי לתובעו לדין, והוה יתיב רבי אבא קמיה דרב אמי. אזל התובע אייתי חד סהדא דמיחטף חטפיה מיניה, ורצה להשביע את החוטף על כך, כדין עד אחד המחייב שבועה.

אמר ליה החוטף: **אין**, אכן חטפיה, אבל — ודידי חטפיה! ונמצא שאינו יכול להשבע כי הודה לדברי העד שחטף, אלא שטוען שחטף את שלו.

אמר רב אמי: **היכי לדייני דייני להאי דינא? לישלם — ליכא תרי סהדי דחטף!**

ליפטריה — הא איכא חדא סהדא דמחטף חטף!

לישתבע — כיון דאמר אין חטפיה, ודידי חטפיה! הוה ליה כגזלן,⁽¹⁰⁾ שאינו נאמן להשבע. והוא הדין זה שהודה שחטף, אלא

שטוען דידי חטפיה, אינו יכול להשבע שאת שלו הוא חטף, כי אין הוא מכחיש בכך את העד.

אמר ליה רבי אבא לרב אמי: הוה ליה החוטף מחויב שבועה [שהרי עד אחד מעיד שחטף, והשבועה היחידה שהוא יכול להכחיש בה את העד היא במקרה והיה טוען שלא חטף כלל] ואינו יכול להשבע כי הוא הודה על החטיפה, וכל המחויב שבועה ואינו יכול להשבע — משלם!

אמר רב פפא: **הכל מודים בעד מיתה**, היודע שמת הבעל של האשה והיא משביעה אותו שיבוא ויעיד לה ותוכל ליטול כתובתה, שהוא חייב על כפירתו, והכל מודים בעד מיתה שהוא פטור.

ומסבירה הגמרא: **הכל מודים בעד מיתה שהוא פטור כגון דאמר לה לדידה, חוץ לבית הדין, ולא אמר להו לבית דין**, והיא תובעת ממנו שיעיד לה בבית דין ומשביעתו על כך. והפטור הוא בגלל שאין לה צורך בעדותו אחרי שהוא העיד בפניה שמת בעלה, שהיא עצמה יכולה ללכת לבית דין ולהעיד שעד אחד העיד בפניה על מיתת בעלה ותיטול בעדותה הזאת כתובתה [כי קילו חכמים להאמין לעד מפי עד במיתת הבעל], **דתנן:**

10. הוי ליה כגזלן.

תוס' הקשו שנאמין לו בשבועה שחטף את שלו [ועיין באילת השחר שדן בשאלה של האחרונים, איזו שבועה היא זאת] במיגו שהיה יכול לטעון לא חטפתי, ואז היה נאמן בשבועה להכחיש את העד.

ותירצו, שהוא ירא לשקר בדבר שהעד

התורה, והפך הנתבע את השבועה כלפי התובע, אין העד שהביא התובע וחייב את הנתבע שבועה, יכול לפטור את התובע מהיפוך השבועה שהטיל עליו הנתבע, כיון שכבר השתמשנו פעם אחת בעדותו לחייב את הנתבע להשבע. חידושי רבי שמואל לבבא מציעא אות פג.

אחד מהן והודה בתוך כדי דיבור לכפירתו, הרי הוא פטור על כפירתו היות וחזר בו. והא קא משמע לן, דתוך כדי דיבור כדיבור דמי.

ומקשינן: בשלמא לרב חסדא, דמוקי לההוא דכפרו שניהם כאחת במצומצם, כרבי יוסי הגלילי, דאית ליה אפשר לצמצם, ניחא, דברי שא אשמועינן אפשר לצמצם. וסיפא איצטריך לאשמועינן דתוך כדי דיבור כדיבור דמי. אלא לרבי יוחנן, דמוקי לה לרישא בתוך כדי דיבור, רישא תוך כדי דיבור, וסיפא תוך כדי דיבור? תרתי, למה לוי?

ומתריצין: זה באה המשנה לאשמועינן: מהו דתימא, הני מילי דמצטרף בתוך כדי דיבור כפירה וכפירה, שאם כפר השני בתוך כדי דיבור לכפירת הראשון נחשבת כפירתם כאחת. אבל כפירה והודאה בתוך כדי דיבור אימא לא נחשבת חזרתו מהכפירה בתוך כדי דיבור להחשיב את הודאתו לעדות, קא משמע לן שבתוך כדי דיבור אפשר אפילו לחזור מכפירה לעדות.

שנינו במשנה: היו שני בתי עדים. כפרה

האשה שאמרה מת בעלי — תנשא! או שאמרה במקום יבום: מת בעלי — תתיבם!

הכל מודים בעד מיתה שחייב על כפירתו, בכגון דלא אמר לדירה, ולא אמר להו לבית דין.

ופרכינן: האם שמע מינה משביע עדי קרקע חייב? [שהרי הכתובה נגבית רק מהקרקע], והרי לקמן נחלקו בשאלה זאת תנאי ואמוראי.

ומתריצין: דלמא הא דרב פפא דמחייב איירי דתפישא מטלטלי עוד בחיי בעלה לצורך כתובתה, ונמצא שגביית הכתובה תהיה מהמטלטלין ולא מהקרקע.

שנינו במשנה: כפר אחד והודה אחד כו'.

ומקשינן: השתא בכפרו בזה אחר זה, דתרוייהו קא כפרי, אמרת — הראשון חייב והשני פטור, כפר אחד והודה אחד מיבעיא דהראשון שכפר חייב, שהרי השני עומד מוכן להצטרף אליו בעדותו?

ומתריצין: לא צריכא שכפרו שניהן, וחזר

מכחישו.

והקשו התוס' במסכת בבא בתרא [לד א], איך תלוי דין זה במחלוקת רבי אבא ורב ושמואל, והרי גם לפי רב ושמואל לא מועיל לו המיגו משום שהוא ירא להכחיש את העד.

וביארנו הקובץ שיעורים והגר"ש שקופ, שלפי רבי אבא לא מועיל המיגו, כי לא מועיל מיגו אלא לגבי טענות, ולא לגבי סילוק העדות, שהרי אם יטען לא חטפי וישבע להכחיש העד, ונאמין לו, אין זה משום שנאמן בטענותיו, אלא שבמצב

שטוען לא חטפתי ונשבע על כך, יש בכוחו לסלק את העד. ולכן, אין להאמין לו בטענה שחטף את שלו, במיגו שהיה יכול לסלק את העד באמצעות שבועה.

ואילו רב ושמואל סוברים, כיון שעתה אין עד אחד כנגדו, שהרי גם הוא מאשר את דברי העד, אלא שטוען דידי חטפי, נאמן במיגו שיכול היה לומר לא חטפתי, והיה נאמן בשבועה, ואין זה נקרא "מיגו לסלק עדות" שהרי כרגע אין נגדו עדות.

הראשונה ואח"כ כפרה שניה שתיהן חייבות.

ומקשינן: בשלמא כת שניה תתחייב, משום דכפרה לה כת ראשונה ונמצא שהעדות תלויה רק בהם, והם המפסידים לו עתה ממון בכפירתם. אלא, כת ראשונה, אמאי חייבת על כפירתה, הא קיימא הכת השניה היכולה עדיין להעיד, ואין הוא מפסיד בכפירתם.

אמר רבינא: הכא כמאי עסקינן, כגון שהיתה הכת השניה בשעת כפירת הכת הראשונה פסולה להעיד, באופן שהיו עדי הכת השניה קרובין בנשותיהן, והיו נשותיהן גוססות.

דהיינו, שהיו נשואים שתי אחיות. ונמצא, כי בשעה שכפרה הכת הראשונה, רק היא היתה יכולה להעיד. אלא שאם כן, יש לתמוה, מאי קא משמע לן? יש לומר, שהיו שתי האחיות, נשותיהן של עדי הכת השניה, גוססות בשעת כפירת הכת הראשונה. מהו דתימא, רוב גוססים למיתה והרי הם כמתים, ונמצא שהכת השניה כשרה לעדות כי מתו האחיות, קא משמע לן שהגוסס הרי הוא כחי. ולפיכך פסולה הכת השניה, וחיבת הכת הראשונה על כפירתה.

מתניתין:

א. משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה, ואמרו העדים: שבועה שאין לנו יודעין לך עדות — אין חייבין אלא אחת!

אבל, אם ענו לו: שבועה שאין לנו יודעין

שיש לך ביד פלוני פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה, חייבין על כל אחת ואחת.

ב. משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני פקדון חיטין ושעורין וכוסמין, וענו לו: שבועה שאין לנו יודעין לך עדות — אין חייבין אלא אחת.

אך אם ענוהו: שבועה שאין לנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חיטין ושעורין וכוסמין חייבין על כל אחת ואחת.

ג. משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני נזק וחצי נזק [של שור תם שנגח], תשלומי כפל של גנב ותשלומי ארבעה וחמשה, ושאנס איש פלוני את בתי ופתה את בתי ושהכני בני [הכאה בלא חבורה, שאין בה חיוב מיתה, אלא בושת בלבד], ושהכל בני חבירי ושהדליק את גדישי ביום הכפורים [והיינו, שגם החבלה וגם הדליקה היו ביוהכ"פ], הרי אלו חייבין.

גמרא:

איבעיא להו: משביע עדי קנס שיבואו ויעידוהו מהו שיהיו חייבין על כפירתם?

אליבא דרבי אלעזר ברבי שמעון, דאמר בכל מודה בקנס, יבואו עדים ויעידו, ויחייבוהו, שאין מודה בקנס פטור אלא כשכל חיובו צריך לבוא מכח הודאתו. אבל אם יש עדים לא מועילה הודאתו לפטורו, לא תבעי לך. לפי שהתובע עדי קנס, הרי הוא כתובע עדי ממון, וחייבים. כי תיבעי לך, אליבא דרבנן, דאמרי מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור. והוא עדיין לא הודה, והשביע התובע שיבואו ויעידוהו. והבעיה